

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR!

DROTTHINGHOLM OCH LOVÖ

Det här är en ny bok om Sveriges första världsarv och den unika ö som detta ligger på. En bok om öns historia men också om en rad personligheter som lever och har levt på denna ö. Inte bara Gustav Vasa som lade grunden för vad ön är idag, egensinniga drottningar som satte sin prägel på Drottningholms slott eller kungar som Gustav III som gjorde platsen till dåtidens kulturella centrum i Sverige.

På Lovö har också en rad andra kulturpersonligheter satt sin prägel. Författare som Bellman, Strindberg, Hjalmar Söderberg och Olof Lagercrantz har skrivit om platsen, konstnärer som Evert Lundquist och Ilhan Korman verksade här, och arkitekter som Ralph Erskine, Peter Celsing och Tengboms ritade och bodde här. Lovö med dess slott är en pärla en halvömmen från Stockholms centrum, en oas som är berömd från Argentina till Kina.

Författare Claes Lindahl

Om Ni är medlem i hembygdsföreningen kostar boken 200 kr inkl. moms exkl. frakt på www.lovoboken.se eller telefon 070-589 19 43. 234 sidor i färg.

ORDFÖRANDENS SPALT

Under det senaste halvåret har det hänt väldigt mycket. Fornstigen har återinvigts och om du inte har sett de nya informationsskyltarna måste du gå åtminstone en bit. Börja gärna vid Lunda som är det informationstätaste området med mängder av fornlämningar. Docent Bo Petré har med hjälp av studenter grävt fram historien under mer än 30 år! Ormöglespannet, som blivit Lovö hembygdsförenings symbol, hittades i en kvinnograv på området RAÄ 27 i backen ovanför Lunda.

Efter försäljningen av Grindstugan vid prästgården till Ekerö pastorat har vi fått råd att underhålla och utveckla hembygdsmuséet, våra tre byggnader vid Hogsta. Vi har renoverat bakugnen i Bagarstugan och ska lära oss att använda den. I mina drömmar kommer många medlemmar i Lovö hembygdsförening med egna rådgengar för att baka sitt bröd. Vi har också råd att nityrcka Berit Wallenbergs Runstenar på Lovö och göra ett särtryck av Bo Petrés artiklar om tiden från stenåldern, cirka 3400 år f.Kr, till tidig medeltid, cirka 1100 e.Kr. Vi ska också göra en ny version av Promenera på Lovön under namnet Vandra på Lovön, ett naturreservat mitt i Storstockholm.

På något längre sikt ska vi bygga en permanent utställning om Lovös historia i Magasinet, som ska utvecklas till ett museum av klass. Besökaren ska kunna följa Lovös utveckling från de första kobbarna i skärgårdslandskapet till dagens ekologiska lantbruk med skogs- och hagbeten enligt skötselöreskrifterna för Lovö naturreservat. Utställningen blir kanske en film med intressanta och viktiga Lovöhändelser, exempelvis Peder Fredags försvar av Lovö mot dansk invasion, våra berömda arkitekter (till exempel Ivar och Anders Tengbom, Ralph Erskine och Ove Hidemark), Vattenverket och Sötvattenlaboratoriet, brobyggena, FRA, merkantilismens Kantongata, men kanske främst jordbrukslandskapets förändring under stark påverkan av Drottningholms slott. Kom med tips på information om Lovö som kanske bör finnas i utställningen!

Nu är Lovö äntligen ett naturreservat. De tre överklagandena har avslagits. Det ska bli spännande att leva med i naturreservatets utveckling. Det verkar inte bli så mycket pengar för arbete och material till de som ska arbeta för reservatets skötsel. Men reservatets främsta funktion är nog att hindra framtida exploatering. Naturreservat har starkt lagskydd.

Bertil Ottoson

Hon ropade till mig från andra sidan rummet

Sedan 1981 har jag bott i Drottningholm tillsammans med Cilla Ericson. 1998 började jag arbeta som bild- och formlärare i Stockholms Kulturskola. Mitt arbetsfält var området kring Farsta. För att jag skulle bekanta mig med området och för att eleverna i skolorna skulle förstå att en ny bildlärare hade kommit till stan, tog min energiska chef, Lech Dulny, mig på en blixtnabb runda kring skolklasserna i området. Jag fick fem minuter i varje klass för att förklara vem jag var och för att locka eleverna till att anmäla sig till bild- och formundervisningen i Kulturskolan.

Vi kom till Bäckahagens skola i Bandhagen, en klassisk funkisbyggnad från tidigt 1950-tal. Vi gick i korridorerna tills plötsligt en stor "ljusgård" öppnade sig framför oss. Målningar hängde på väggen och skulpturer hade placerats ut här och där i lokalen. Tydligt hade skolan fått sin beskärda del av den konst som då och då köps in till skolorna. Jag var på väg att följa min chef vidare till klassrummen när jag

*"Sju år" Bronsskulptur av Sten Ericson
Foto: Bertil Ottoson*

Första gipsgjutning, Drottningholm 1952
Foto: Sten Ericson

Cilla, 7 år, som modell i pappans ateljé,
Foto: Sten Ericson

hajade till. En liten bronsskulptur på andra sidan ljusgården hade fångat mitt öga. Kände jag inte igen den figuren?

Jag gick närmare. Plötsligt gick det upp för mig vem skulpturen föreställde. Där var Cilla, livs levande framför mig! Men inte den Cilla jag

Cilla möter Cilla, 2015
Foto: Bertil Ottoson

Sten Ericson 1946

kände. En annan, mycket yngre Cilla. En metallplatta hade fästs på skulpturens pedestal. Där läste jag skulptörens namn: ”Sten Ericson”, Cillas pappa!

När jag kom hem hörde jag hela historien; bl a drogs gamla fotografier ut från familjens fotoalbum för att visa hur det hade gått till. Cillas pappa var en känd skulptör, i många år verksam som lärare vid Konstfack. 1952, när Cilla var sju år, ville han göra en skulptur av en ung flicka. Han frågade sin dotter om hon ville stå som modell. Det ville hon så gärna, särskilt eftersom hon lovades 25 öre i kvarten för jobbet. Skulpturen blev en succé. Fyra brons-

gjutningar gjordes från en gipsform av den ursprungliga lerskulpturen och placerades som offentlig konst på flera ställen i Sverige. En står i Rotneros’ park i Värmland, en annan i en park i Sköndal, Stockholm, och två andra står i skolor: Norrebro-skolan i Ystad, berömda från Morgans Mission på TV, och förstäs Bäckahagens skola i Bandhagen.

Häromdagen åkte Bertil Ottoson och Cilla till skolan för att fotografera skulpturen för denna artikel. Skolpersonalen berättade att den hade stått där sedan skolan först öppnades. Barnen älskar den. Den får ofta mössa och halsduk när vintern drar in och de mindre barnen klättrar på den ibland och tar ”selfies” med sina mobiltelefoner.

Det som slår mig, när jag kommer ihåg mitt första möte med skulpturen, var att jag kände igen modellen direkt, från 15 meters håll. Hur kan detta ha gått till? Jag var för långt borta från denna lilla figur för att uppleva detaljerna; det måste ha varit något annat. Det bekräftar den gamla sanningen när det gäller porträtt, att den yttre likheten inte är det viktigaste; det är konstnärens förmåga att fånga essensen av en människa som avgör konstverkets kvalitet. Det var Cilla Ericsons essens som ropade till mig denna dag. Sten Ericson måste varit en gudabenådad skulptör.

Peter Tucker 2015-10-23

Hittebarnet från Drottningholm

I EleonoraPosten nr 1 publicerades en text av undertecknad med rubriken Kunglig fattigvård, som avslutades med följande stycken

”Fattigprocenten för den egendom, som H. Majt Konung Oscar I efterlemnat å Drottningholms K. Lustslott, utgörande Nio Rdr 38 öre Riksmünt, quitteras Drottningholm och Lofö d. 4 januari 1860.

Nio riksdaler 38 öre var alltså 1/8-dels procent av kungens egendom på Drottningholm, vilket ungefärligen motsvarade lönen för 6 dagsverken. Som fattigunderstöd räckte det kanske till 25-30 portioner mat till en vuxen eller exakt ett halvt kvartals ersättning för att ta hand om ett sockenbarn.”

Detta var tänkt att anknyta till den berättelse jag hört på Vetenskapsradion Historia, om den sexårige, föräldralöse August Theodor Blomkvist som just detta år – 1860 – blev Lovö sockens ansvar som sockenbarn.

August Theodor var född på ett båtsmanstorp i Täby, men flyttade som treåring till Hogsta på Lovön, där hans far arbetade som dräng i två år, innan han blev statare på Ulvsunda. Efter fem månader på Ulvsunda dog fadern i lungsot och bara tre veckor senare dog modern av en kronisk njursjukdom. Då hade lille

Adolf Theodor inte bott på Ulvsunda i Bromma socken i de sex månader, som krävdes för att ha hemortsrätt och bli omhändertagen i Bromma, så han skickades tillbaka till Lovö!

På Lovön placerades August Theodor först hos den barnlöse prästgårdssmeden som alltså fick ersättning från socknen, 18 riksdaler och 75 öre per kvartal, för att ta hand om honom. Här fick pojken också första inblicken i sitt kommande yrke, eftersom han redan som sexåring förväntades hjälpa till i smedjan, framför allt med att sköta bälgen.

Några år senare flyttade smeden till Lidingö, men August Theodor måste stanna i Lovö socken och fick då bo hos en skomakare i Drottningholm. Efter bara något år dog skomakaren i difteri, men änkan tog hand om pojken i ytterligare några år innan han flyttade till Barkarbys gårdssmed. Nu var han så stor att han förväntades kunna arbeta ordentligt för sitt uppehälle och ersättningen från socknen blev mindre. Vid 16 års ålder började vuxenlivet på allvar och slutlikviden för sockenbarnet August Theodor antecknades i fattigräkenskaperna.

Bortsett från ett par oförutsedda uppbrott och förflyttningar hade

August Theodor Blomqvist som vuxen med fru och barn. Tack vare Lovö sockens försorg växte han upp till en skicklig smed och blev med tiden mycket gammal.

Sedan tidigt 1940-tal vilar August Theodor Blomqvist på Sånge kyrkogård under den svarta gravstenen i förgrunden, med inskriptionen A T Blomqvists familjegrav. Här ligger också hans hustru och deras äldste son som avled bara 25 år gammal.

Lovö socken tagit väl hand om honom: han hade haft hem med mat och husrum, han fick kläder på kroppen (inte minst en konfirmationskostym för hela 10 riksdaler) och skor på fötterna så att han kunde gå i skolan, samt en grundläggande utbildning i smedyrket. Som vuxen kom August Teodor också att arbeta som smed, framför allt hos smeden på Smedstorp i Sånge socken, vars rörelse han övertog i början av 1900-talet.

August Teodor som ligger begravd på Sånge kyrkogård blev mycket gammal, nästan nittio år, och berättade gärna om sig själv som "hitte-

barnet från Drottningholm". Sannolikt hade han mycket diffusa minnen av sina föräldrar, om ens något, liksom av sina första barndomsår. Det är inte otroligt att åren hos skomakaren och hans änka med närheten till slottet kom att bli det han på sin ålders höst verkligen mindes av sin barndom – och vilka föräldrarna, framför allt fadern, var till ett hittebarn på Drottningholm blev naturligtvis ett kittlande mysterium. Inte minst som åtskilliga historier om Karl XV:s barn på bygden florerade...

Stina Odlinder Haubo

Greta Söderberg

– trogen Lovöbo och världens enda Famster?

Greta Söderberg, född Bäckström, förtjänar givetvis en god postum hyllning! För många Lovöbor lever säkert Greta fortfarande kvar i ett gott minne! Det där med "Famster" skall jag återkomma till senare!

Eftersom Greta var en god berättare finns många, de flesta muntliga, berättelser från en annan Lovötid, som Greta kom att förmedla. Men, först och främst, ett stort tack till Kylli Johannisson, nära vän till Greta, som hjälpt mig med en del av minnena.

Greta föddes för nästan exakt

hundra år sedan, den 28 oktober 1915. Jag har tidigare berättat om de primitiva förhållandena som rådde på Norrby gård vid Gretas inträde i världen. Vad som Greta berättade var att hennes far, Carl Cecil, fick nöja sig med att leverera varmvatten vid nedkomsten. En barsk (?) och myndig barnmorska körde därefter fadern på dörren. Närvaro vid födseln av karlfolk var det inte tal om!

Gretas start på Lovö skulle bli början på ett mycket varaktigt geografiskt förhållande. Under hela livet blev hon Lovö trogen, även om hon

Greta med kusin "Babba" Edendahl, sommaren 1940 på Norrby.

bodde på Ekerö i två perioder. Men när det var så dags var Lovö inkorporerat i Ekerö kommun. Det finns stor anledning att återkomma till hennes Lovötrohet i långt fler avseenden än det geografiska!

Men först, hur var det, kunde "bonnjäntor" få utbildning av modernare snitt på den tiden? Kvinnans ställning i ett tidigt 1900-tal skall det

inte ordas om här, annat än i mycket specifika perspektiv. Nu blev det så, både för Greta och för hennes syster – min mor – allt som oftast gick till skolan i Kanton. Greta berättade hur hon gick från Norrby över Bocktorpstigen fram till Mor Svärds stuga vid Rörby. Där hämtade hon sin skolkamrat och de två vandrade via Rörby gårdsplan till vägen genom

Greta med pappa Carl Cecil på Norrby gård 1939. Båda fulla av glädje.

skogen och fram till allén som kallades Blindtorsallén innan de nådde skolan. Vintertid åkte de skidor – sällan fick de hästskjuts.

Efter fyra år i folkskolan fick syst-rarna Bäckström fortsätta studierna vid flickskolan på Kungsholms torg. Skolresan på den tiden var något mer omständlig än dagens modell! Den första morgonetappen innebar häst-

skjuts till Drottningholm ofta med pappa Carl Cecil på kuskbocken. Från Drottningholm till Ulvsunda bar det av med dåtidens ”omnibus”, en ombyggd lastbil med tälttak på flaket och med träbänkar långsides. På vintern kunde extra värmekälla ibland anordnas på flaket, vilket ofta sannerligen behövdes!

Redan då – i slutet av 1920-talet

fanns spårvagn (nr 13) från Ulvsundavägen in till centrala Stockholm, med sluthållplats Tegelbacken. Färden gick på den tiden över flottbron mellan Traneberg och Mariehäll (västra Kungsholmen) samt utmed Hantverkargatan, där (den åtta-åriga) flickskolan låg. Hemfärden var givetvis den omvända, med en väntande hästtransport från Drottningholm till Norrby. Vintertid var det släde som gällde. Dåtidens skoldag kunde vara mer än lång. Att dessutom orka med läxorna till morgondagen får nog ses som den tidens flit- och envishetrekord!

Gretas trohet till Lovö omfattade också hennes arbete. Hon fick anställning på Sötvattenlaboratoriet redan under 1930-talet och Greta blev denna fascinerande plats trogen hela sitt yrkesliv. ”Fiskis” som denna plats hette i folkmun har för övrigt motstått alla nedläggningsbyråkrater, och drivs idag av SLU (Sveriges Lantbruks-Universitet). Undersöknings- och Försöksanstalten för Sötvattensfisket, som var det officiella namnet på ”Fiskis”, invigdes 1933. År 1935 bildades Tillsynsmyndigheten som en avdelning av FIA med vattenbiolog Sten Vallin som chef. Greta anställdes hos honom som kontorist samtidigt med limnologen Ingeborg Stjerna-Pooth. Greta och Ingeborg blev båda mycket goda vänner. Mycket kan reflekteras över denna ursprungsplats för svensk vat-

tenvård, jag får förhoppningsvis återkomma till detta i en senare drapa!

Men Greta, denna blygsamma men kunniga kvinna, blev vad jag förstår en del av den tidiga kunskapskultur som utvecklades på ”Fiskis”. Ja, inte bara det. Hon såg också till att ”Fiskis” egen stab av vattenvårdare kunde fira kräftskiva på gammelgården på Norrby. Vi kan ju bara gissa vilka bildade snapsvisor som där avsjöngs! Flod-kräftorna kom från ”Fiskis” ”egna” vattendrag där forskning pågick. Flera av deltagarna i dessa kräftskivor hör till svensk vattenvårds nestorer: namn som Sten Vallin, Erik Vasseur, Gunnar Svärdsson, Leif Bruneau, andra inte att förglömma, blev alla som jag förstår saken goda arbetskamrater till Greta. Vetenskapliga uppsatser återfinns i Gretas kvarlämnade papper med dedikation från respektive författare till Greta. Vad jag förstått blev hon också mer eller mindre en ”supermorsa” på ”Fiskis”, med god omsorg för alla dessa lärda män.

Greta kom så småningom också att gifta sig med sin älskade Tore Söderberg, och de kunde skaffa sig Bocktorp. De kom att leva där i närmare 20 år. Greta fick härigenom utsikt över sitt barndomshem i sydväst. Mangårdsbyggnaden på Norrby ses över åkrarna från Bocktorp. Detta torp blev också en mötespunkt för

Kräftskiva med "Fiskis" i gammelstugan, Norrby gård. Kräfter från Halmstjörn 1949.

många vänner och släktingar. Gretas starka sociala och empatiska läggning gjorde att det lilla torpet, drygt två rum och kök, snabbt blev en gästfri punkt på Lovö.

Greta – Famster - vad är nu detta? Ett märkligt öknamn? Nej, så här var det. När våra döttrar på 1970-talet blev talföra och givetvis lärde känna Greta var det onekligen lite krångligt att tala om fars moster. Alltså det fick bli "Famster". Så där inledningsvis var Greta lite reserverad och tyckte benämningen var minst sagt

märklig. Emellertid blev hon snart övertygad om att det var ett kärleksfullt smeknamn, och Greta förstod snart att hon var världens enda Famster. Att hon också blev en favorit för våra döttrar var givet.

Så lät mig berätta ett vackert och möjligen burleskt sommarminne från Lovögården. Ja, Greta hade som änka flyttat till en tvårumslägenhet i Lovögården, med utsikt över Lovö kyrka och, via en kort promenad, också med en direkt vy över barnomsgården, Norrby.

Våra döttrar, Johanna, Lovisa och jag själv tog den blå bussen ut för ett besök i bersån på Lovögården, och för en trevlig sommarstund med Famster. Greta var i bästa berättarform. Hon tyckte uppenbarligen att systemens barnbarn var vuxna nog att få släkthistorien osminkad! Så denna sköna sommardag berättade hon en del av sin egen morfars historia (alltså Frans Anderssons). Tidigare har jag berättat om denne förunderlige man, som var faktotum för familjen Retzius på Spökslottet. Nu ingick i den Retziuska tjänstestaben också kvinnor. Åtminstone två av dem var unga vackra damer i giftasålder. Frans var en stilig karl, och de två kvinnorna hade bägge klara aspirationer. Dock, den ena var uppenbarligen väl förtrogen med den klassiska kvinnolistan. Eller som Famster berättade för våra döttrar: "Då våldtog mormor morfar!" Stort fniss utbröt i bersån, och våra döttrar kunde med stor förtjusning i rösten efteråt förmedla Famsters frispråkighet till min hustru! Eller med andra ord, denna försigkomna dam hos Retzius blev med våra döttrars farmors mormor!

Greta var också en stark rojalist och samtidigt en verklig och aktiv demokrat. Lika förtjust som hon var att få hälsa på kungligheterna på Lovö, lika stark var hon i kampen för sitt älskade Lovö. När planerna på "Lovöleden" eller "Förfärdart Stock-

holm" dök upp kom Greta att starkt opponera sig med sin lokalkunskap och sin kärlek till sitt Lovö. Inför protestmöten och även efter dessa ringde hon gärna mig. Först för att berätta om kampen, och efter mötena för att en liten aning ängsligt fråga om hon varit för framfusig vid mötet. Nej då försäkrade jag henne: "Stå på Dig, Famster!"

Greta var hela livet angelägen om sina vänner. Så länge orken fanns bjöds vi på lunch – oftast på golfklubbens restaurang ute på Lovö. De flesta har nog dessa luncher i ett mycket ljus minne. Dessa minnen delas av släktingar och vänner på Lovön!

Greta bars nog hela livet av en central men inte naiv barnatro. Hon berättade att hon varje kväll hade sitt samtal med vår Herre. Så, mitt minne av Greta kan sammanfattas med hennes sannolikt himmelska gärning: Ingmar Bergman frågade en gång svenska folket: "Vem har sagt att Johann Sebastian Bach spelar fyrhändigt med vår Herre i Himlen?" Nåväl, under alla omständigheter är Greta behjälplig med att vända notbladen, van som hon är från sin jordiska tillvaro att ha omsorg om "gubbarna".

Stig Morling (Bäckström)
med rötter på Lovö,
men sedan länge Falubo

”Badin till häst återvändande från landet”, teckning av J T Sergel (Nationalmuseum)

”Morianen” Badin – en av Cantons många innevånare

På Gripsholms slott mötte jag Badin första gången. Hans porträtt är ett av de tusentals, som visas på slottet – ur Statens porträttsamling. Han hänger i någotsånär rätt miljö – nära Bellman och kungen, Fredrik Adolf, och – inte minst drottning Lovisa Ulrika. Porträttet i pastell är ett fulllodigt mästerverk – oavsett modellens särart.

Jag har i E-P tidigare nämnt kungaparets betydelse för Cantons anläggning och utveckling. De var i själva verket ett slags adoptivföräldrar till den Badin, som kom att få bostad i Canton 2.

Han föddes på en av Västindiens öar och tillhörde den befolkningsgrupp som formats av slavar eller frivilliga slavar med rötter i Afrika.

Han tros vara född cirka 1750 på ön S:t Croix som då var en dansk besättning – köpt 1733 av Frankrike (!). Det var ett danskt statsråd som köpte eller fick pojken på 1760-talet och sedan gav honom som present till Lovisa Ulrika. Man kunde tänka sig att han då var förutbestämd att bli betjänt eller en enkel hovnarr. Men under upplysningstiden gällde andra och för oss ganska moderna synsätt. Det anses att gåvan var direkt ämnad att ge Lovisa Ulrika ett tillfälle att studera uppfostrandet av en ”vild” naturmänniska. Pojken från Västindien skulle få utvecklas fritt – och så fick man se...

Han kom att ingå i kungafamiljen och var lekkamrat till den blivande Gustaf III och systemen Sophia Albertina. Han fick så en fri uppfostran. Han fick en rad kungliga förnamn, men kom att kallas för Badin, franska för upptågsmakare. I korthet kan sägas att han trots många pajaskonster kom att bli en ytterst lojal medlem av hovet – och naturligtvis var han en person som i det dåtida Stockholm väckte stor uppmärksamhet enbart genom sin mörka hudfärg – ”en morian!” Han blev god vän med Bellman och med den uppburne konstnären Gustaf Lundberg, som målade ett förnämligt porträtt av Badin, nu alltså på Gripsholm slott.

Då Badin blivit vuxen blev han upptagen i det stockholmska ordens-

väsendet och fick titlarna hovsekreterare och assessor. Liksom en del andra hovfunktionärer och konstnärer fick han bostad i Drottningholmsområdet, Canton 2, som var en donation. Han kunde också förvärva gårdar på Svartsjölandet och i Sorunda och sades föredra titeln ”bonde”.

Konstnären Sergel, som gjorde många och spetsiga karikatyrer av samtida personer tecknade ”Badin till häst återvändande från landet”.

Kanske ritten rentav gick genom Canton?

John Crafoord

Källor: Edvard Matz: På Gripsholm, Sthlm 1987
Ulf G Johnsson: Porträtt, Nationalmuseum, Sthlm 1987

Badin, pastell av G Lundberg

Prövningen av föreningarnas överklaganden

Mark- och Miljööverdomstolens prövning av Förbifart Stockholms buller- och vattenproblem

I EP nr 3 2015 redogjorde jag för prövningen i Mark- och Miljödomstolen av buller- och vattenproblem som följd av tunneldrivningen för Förbifart Stockholm och de tillfälliga hamnarna på norra Lovö, vid Malmvikssjön och i Sätra.

Mark- och Miljödomstolens beslut

överklagades till Mark- och Miljööverdomstolen av föreningarna ARG Arbetsgruppen Rädda Grimstaskogen, NTV Nej till Västerleden (Sätra), Mälaröarnas Naturskyddsförening, DLV, Djurgården- Lilla Värtans miljöskyddsförening, och Rädda Lovö. Skälet var att domstolen

Mark- och Miljööverdomstolens jurister

SÅ GICK DET

Dom den 4 december 2015:

Trafikverket överklagade domen i Miljödomstolen eftersom de ville arbeta med tunneln och de tillfälliga hamnarna veckans alla dagar och nätter, alltså även helger. De angav som skäl att hela Förbifarten skulle drabbas av stora samhällsekonomiska kostnader om arbetet skulle dra ut på tiden. Vi hade motsatt ståndpunkt och överklagade för att minska störningarna för boende och för de som söker rekreation i berörda naturmiljöer. Vi fick inte gehör för något av våra krav medan Trafikverket fick igenom ganska många av sina krav, men ålades bullerdämpning samt en provotid på 10 år då skador ska bedömas och kompensationsåtgärder utföras, särskilt på vattendrag i naturreservaten.

gett tillstånd till verksamheten och dessutom medgivit för höga bullernivåer. Överklagandet gällde hela vattenverksamheten. Även Trafikverket överklagade, men bara bullernivåerna för hamnarna som de anser vara för låga. Stockholms miljö- och hälsoskyddsnämnd överklagade bullernivåerna för stomljud och kompensationsåtgärder för reservaten längs leden. Mark- och Miljööverdomstolen godtog att pröva de frågor som Trafikverket och miljö- och hälsoskyddsnämnden ansökt om men avslög all övrig prövning som föreningarna begärt.

De muntliga förhandlingarna ägde rum i Svea Hovrätt den 6-8 oktober. Föreningarna och deras jurist förde fram fakta och juridiska aspekter på projektet Förbifart Stockholm och dess totala miljöpåverkan; ökade klimatgasutsläpp, ökat utsläpp av kväveoxider och partiklar, intrång och störningar i boende- och naturmiljöer inte minst i reservaten Sätraskogen, Grimsta, Igelbäcken, Hansta och natur- och kulturlandskapet Lovö. Dessutom föroreningar och risker för naturmarker och vattendrag såsom regionens främsta dricksvattentäkt Mälaren och grund-

vattenpåverkan som kan drabba såväl boende- som naturmiljöer och lantbruket.

Förhandlingarna följdes av Ingrid Oldfeldt, Ängsbacken, som får den tillfälliga hamnen på norra Lovö som granne. ARG:s Anne Lundekvist och jag var där och fotograferade skogsavverkningen en septemberdag

och Anne bearbetade fotona till artikelns informativa bilder.

När det gäller buller menar Trafikverket att motorledens stora betydelse gör att höga bullernivåer måste accepteras för att projektet skall kunna hålla tidsplanen. Om inte kommer det att förorsaka stora

samhällsekonomiska förluster, enligt Trafikverket. Det gäller både tunneldrivning, dvs grundvattenmålet, och hamnbuller. Föreningarna ifrågasatte detta resonemang av juridiska skäl och Naturvårdsverkets hänsynsregler och ifrågasatte även projektet som helhet

och hävdade att det bör bedömas som skadligt för samhällets utveckling. När det gäller hamnbuller anser föreningarna att hamnbullret leder till kraftigt försämrade rekreativvärden i

Sätraskogens- och Grimsta naturreservat och på Lovö. Trafikverket framförde att hårda bullervillkor gör att hamnarna inte kan användas på avsett sätt eller inte alls. Föreningarna hävdade att Trafikverket kan klara hårda bullervillkor om ambitionen finns.

DLV, har i skrivelser under det senaste året påtalat och visat att Trafikverket har använt en felaktig beräkningsmetod för kalkylering av påverkansområdet för grundvattensänkning vilket innebär risk för felbedömningar av skaderiskerna orsakade av tunneldrivning i berg. Denna fråga hade inte givits prövningstillstånd vilket innebar att DLV inte

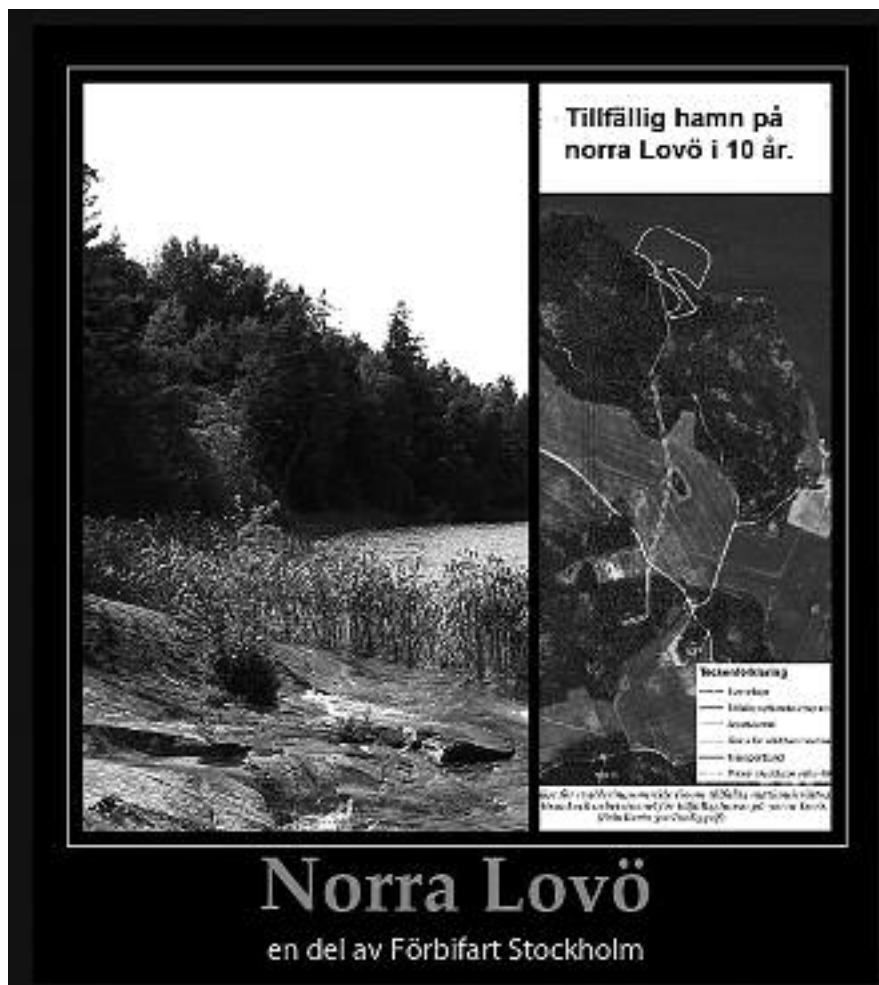
fick tala i eget namn. Eftersom ARG, NTV och Mälardalens Naturskyddsförening stöttat DLVs överklagan kunde dock civilingenjör Björn Gustafsson tala i dessa förenings namn under punkten kompensationsåtgärder och fick till slut Trafik

verkets expert svarslös. Trafikverket hade studerat Björn Gustafssons tidigare inlagor och försökte på flera sätt att hindra honom att tala i Mark- och Miljööverdomstolen. Jag närvarade som EP:s reporter, försedd med kamera,

enbart under eftermiddagen den 6 oktober. Mellan två inlägg reste jag mig och fotograferade podiet med de fem miljöjuristerna. En dam i församlingen upplyste mig om att det råder fotograferingsförbud i domstolar. Efter en paus sade domstolens ordförande att någon brutit mot fotoförbudet och att fotograferingen inte fick upprepas.

Efter tisdagens förhandlingar gick jag fram till domstolen och bekände mitt brott. Fotot ska egentligen beslagtas sade ordföranden, men jag replikerade att det går inte eftersom fotot ska finnas i nr 4 av Lovö hembygdsförenings medlemstidning, EleonoraPosten. Detta bemöttes med leenden och jag passade på att

”Föreningarna framförde i slutet av förhandlingarna att Förbifart Stockholm är århundradets största miljöbrott i Sverige.”

fråga vilken inverkan på domstolen sakframställningen om Trafikverkets felaktiga beräkningsmetod hade gjort. ”Domen kommer i december” blev det undvikande svaret. Då kom jag att tänka på ett citat av filosofen

Cartesius (Descartes): ”Tvivlet är kunskapens moder.” Detta citat upprepade jag två gånger och fick både leenden och bekymrade anletsdrag från domstolen. Kan Mark- och Miljööverdomstolen utfärda en dom

som bygger på felaktigt sakunderlag? Måste inte domstolen konsultera experter? Redan har en av Sveriges främsta experter på området sagt att vi har rätt och Trafikverket fel. Litet spännande är det att vänta på den dom som kommer den 4 december.

Föreningarna framförde i slutet av förhandlingarna att Förbifart Stockholm är århundradets största miljöbrott i Sverige. De anser att Förbifart Stockholm med sammanhängande anläggningar inte får tas i bruk. Naturskyddsföreningen i Stock-

holm, Klimataktion och Jordens Vänner/Alternativ stad har därför utlyst en idéävling om nytt namn och ny användning av hela anläggningen. Inkomna förslag ska bedömas av en jury bestående av fem mycket kända och högt respekterade personer. De tre mest övertygande förslagen kommer att belönas med var sin cykel. Skicka dina förslag till mig: bertil.ottoson@mail.amnesty.se Jag ser till att ditt förslag hamnar i rätt händer.

Bertil Ottoson

Mats Larshagen

Fastighetsverkets förvaltare

I förra numret av EP kom prästgårdsarrendatorerna till tals om sin syn på Lovö naturreservat och framtiden. De var bland annat oroliga för skötselplanens krav på lantbruket. När hembygdsföreningen skrev remissvar på utredningen var det enda frågetecknet hur skötselplanerna skulle finansieras. ”Diskussioner pågår om finansieringen av reservatsförvaltningen” var den enda formuleringen om pengarna. Vi anar att pengar kommer att ha en nyckelroll.

Naturreservatets skötselplan är omfattande och ganska detaljerad. Från principiella formuleringar om reservatets mål härleds riktlinjer för skötseln av jordbruksmark, skogsmark och vattenområden. Fastighetsverkets reservatsförvaltare ska arbeta enligt skötselplanen för att uppnå målen. Jag begränsar mig till jordbruksmarken, som indelas i åkermark, ängsmark och betesmark.

Odlingslandskapet ska skötas med åkerbruk och betesdrift för att behålla områdets typiska och traditionella markanvändning. Spår av den historiska markanvändningen ska bevaras och synliggöras. Naturbetesmarker, kultiverade betesmarker,

diken, åkerholmar, bryn och andra randmiljöer ska skötas. Hävdberoende växter och djur ska kunna leva kvar i livskraftiga populationer.

Åkermarken ska inte minska i areal, ängsbruket ska finnas kvar och om möjligt göras tydligare i landskapet och betesmarken ska om möjligt skötas genom betesdrift. Igenväxning som skuggar och döljer betesgynnad flora ska röjas och hållas efter. Varje gård har sin skötselplan med bestämmelser/önskemål för ett varierande antal definierade områden, som först beskrivs, sedan har bevarandemål och slutligen formuleringar om områdets skötsel.

Mats Larshagen är Fastighetsverkets reservatsförvaltare. Vi träffas framför Magasinet på Hogsta och jag tar ett foto innan vi kör hem och börjar samtalet. Mats är nyanställd sedan den 1 september 2015 och är också förvaltare av Bogesundslandets naturreservat – ungefär hälften av marken i Waxholms kommun. Tidigare har Mats varit anställd av Sveaskog och arbetat i många år med ett naturreservat i en annan del av Mälaren, Ridö-Sundbyholms-

arkipelagen.

Den 29 oktober beslutade Miljö- och energidepartementet att avslå de tre överklagandena från Stockholms vatten, Svenska kraftnät och Fortum. Nu kan Lovö naturreservat invigas och Mats börja arbeta med skötselplanens mål. Tidigare har han bara kunnat planera, men inte kunnat disponera några pengar. Bidrag till finansieringen ska komma från Ekerö kommun, Länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Fastighetsverket och Trafikverket. Just nu finns 10 miljoner kronor som ska användas under fem år.

Arbetet med skötseln av naturreservatet kan indelas i två huvudgrupper:

- Det rörliga friluftslivet; promenad- cykel- och ridstigar, skyltning, motionsspår, service för besökande och mycket information.
- Skogar och skogsbeten; avverkning, röjning, stängsling.

De prioriterade arbetsuppgifterna finns i skötselplanen med Skötselåtgärd, Område, Prioritering, Tidpunkt och Ansvarig, totalt ett femtiotal åtgärder. Fastighetsverket är ansvarigt för flertalet uppgifter, i många fall i samarbete med arrendatorerna.

Mats ska först lära känna Lovö och titta på skötselområdena. Han kommer att börja med friluftslivet. Det är kanske naturligt eftersom skötseln av hagmarker och skogsbeten kräver

samarbete med djurhållare. Prästgården har redan kor och får, men för övriga gårdar behövs en dialog för att höra om det finns intresse för djurhållning. Det behövs naturligtvis en dialog även med Prästgården. Utan djur krävs kontinuerligt arbete för att hålla efter igenväxningen. Och det kommer kanske inte anslagen att räcka till. Utanför stängslade områden finns ädellövträd, till exempel stora ekar och lindar, som också ska fredas genom röjning. Betesmarkerna är alltså prioriterade.

När jag frågar Mats om mardrömmar ler han och säger att det kan bli problem om det blir svårt att hitta djurhållare. Men Mats vill inte ta ut problemen i förskott. Han vill samarbeta med alla berörda. Vilka hävdformer det blir och hur finansieringen av hävden ser ut, kommer säkert att lösas sig i dialogen med djurhållare, tror Mats. En viktig uppgift är också att få synpunkter från föreningslivet och andra om förväntningarna på hans arbete. Jag föreslår att Mats gör en broschyr om sig själv och sitt arbete och stoppar den i alla brevlådor. Han hoppas att EP:s artikel ska leda till en del kontakter och ger sin mailadress: mats.larshagen@sfn.se

Mats Larshagen verkar ha samarbete som ett motto för sitt arbete med Lovö naturreservat. När han frågar mig om synpunkter från Lovö

forts sid 31

Dan Bekking framför Klockargården

Lovös nya präst

Dan Bekking skakar mattor så det ryker när jag närmar mig Klockargården där vi stämt möte en solig fredag. Föräldrar med barn kommer på fredagar och då kan det bli dammigt. En mamma med två små i en

vagn är kvar när jag kommer. Är det din familj, frågar jag. Jag har barnbarn, svarar Dan.

Ska vi sitta inne eller ute? Jag har en påse bullar med mig och vad kan vara godare än hembakta bullar och

en kopp kaffe i solen utanför Klockargården, som spelar viktig roll i Dans tänkande. Några foton senare sitter vi mitt emot varandra för ett ganska långt samtal om Dans prästliv. Som stimulans inför vårt möte hade jag skickat Dan numret med Christer Kivis avskedsintervju. ”Jag

hade min första gruppraktik i Hägerstens församling där Christer var kyrkoherde. Han var min handledare.” Dan berättar att de fann varandra omedelbart. Lovande, tänker jag, eftersom jag tycker mycket om Christer K. Vi hade en del kontakt under hans tid i Lovö församling trots att jag inte är kyrkligt aktiv.

Dan har funnits i Lovö församling under drygt ett år. Innan dess arbetade han 11 år i Tyresö församling. Under den tiden bytte församlingen kyrkoherde 8 gånger. Jobbigt, inte så bra. Flytt 2012 till Sälen där Dan var fjällpräst fram till 2014 då han sökte sig till Lovö församling. Under den korta tiden som fjällpräst anställde Dan två nya präster och höjde en del löner. Aldrig har så få åstadkommit så mycket under så kort tid. Det är Dans ungefärliga eftermäle i Sälen.

Dan trivs på Lovö, ön mitt i Stockholm, en levande landsbygd med rik kultur. ”Lovö är en oas, ett vattenhål. Man kan vandra och fundera i enskildhet, utan att störas av stadens närhet.” Dan har redan vandrat stora delar av Fornstigen och lovordar Lovö hembygdsförenings förnyelsearbete. Han är ännu inte medlem. Han bor ju i Tyresö. Jag ger exempel på medlemmar som bor i Skattungsbyn, Söråker, Skellefteå och i Tyskland.

Vad vill Dan med sitt arbete på Lovö? Han vill exempelvis utveckla Klockargården till en mötesplats för

alla, han vill erbjuda pilgrimsvandringar och även att Klockargården skulle kunna erbjuda endagsretreater för Stockholms stift. Dan leder redan Pilgrimsvandringar, exempelvis den mellan Lovö kyrka och Ekerö kyrka. Dan läser först en text och sedan vandrar man under prat cirka 45 minuter, paus för reflektion och vandring under tystnad i ytterligare 45 minuter. ”Vi bakar nattvardsbröd ute i fält och använder det i vår pilgrimsmässa. Mjölet är från Lovö prästgårds ekologiska lantbruk. Man kan kalla det ekoteologi” säger Dan. Det tar 7 timmar att pilgrimsvandra till Ekerö kyrka.

Dan Bekking tycker att predikningar ska vara korta, cirka 15 minuter. Vanligen börjar predikan med en nutidsbild som han knyter an till ett budskap och till dagens text. Bibeltexterna måste tolkas utifrån dagens samhälle. Ibland får Dan inspiration från skriften ”Dagbok med kyrkoalmanacka” som har Göran Lomaeus som redaktör. ”Mina predikningar måste böttna i mig själv och vara samtidsrelevanta.”

”Jag förespråkar gudstjänster av typen Tacksägelsegudstjänst i Prästgårdsbladan, nära människor, djur och natur. Tidigare i år spelade vi Förklädd Gud med kör och orkester i Prästgårdsbladan. Jag hoppas att vi framöver kan ha både en Ted Gärdestads-gudstjänst och Countrymusikmässor. Temagudstjänster är viktiga

och roliga, men vi får inte tappa fokus på Jesus Kristus.”

Människor blir äldre och de kyrkaktiva skarorna tunnare ut. Kyrkan måste förnyas och vända sig till ungdomar. Dan Bekking och Sabina Bergqvist, församlingsassistent och socionom, har utbildning av 45 ungdomar, tidigare konfirmander, till ungdomsledare. ”Vi träffas två helger per termin. Vi har också ansvar för en av tre konfirmandgrupper i Pastoratet med möten varje vecka fram till slutet av mars 2016 då vi åker till Berlin.”

Mycket av diskussionen om kyrkans framtid och förnyelse rör sig kring Klockargården som en plats där människor kan mötas. Klockargården skulle också kunna bli en retreatgård, en plats där man under en dag kan fundera över tillvaron. Några möten finns redan, Höst-soppa och Julgröten. Fredagarnas barnprogram är viktiga. Många grupper bokar Klockargården för firanden och aktiviteter, till exempel planerar Lovö hembygdsförening att ha sin årsstämma i Klockargården.

Många tror eller hoppas att Dan Bekking endast är till för Lovö församling. Men Dan är anställd av Ekerö pastorat och har hela pastoratet som arbetsplats. Exempelvis kommande söndag ska Dan först predika i Lovö kyrka, men redan samma kväll i Adelsö kyrka.

Bertil Ottoson

Utställning i Klockargården!

Gulli Månsson är född i Södra Unnaryd, Småland och bosatt i Stockholm sedan 1951. Trots att intresset för att utöva konst vaknade sent i livet, har hon hunnit skapa sig ett namn.

Hennes nisch är sakrala motiv, ofta drömlika och fantasifulla. Hon har en unik och djärv känsla för en färgsättning som ger konstverken en speciell stämning.

Gulli har studerat bl a vid Konstskolan i Stockholm samt vid ett flertal studieförbund. Hon har haft ett stort antal utställningar, separata såväl som samlingsutställningar. Gulli Månsson är medlem i föreningen Svenska Konstnärinnor.

forts från sidan 26

hembygdsförening säger jag spontant att det vore fint med separata stigar för de som går och de som rider. Vi har många gånger försökt att få hästarna att undvika Fornstigen. Men det verkar inte hästarna bry sig om. Mats lovar att tänka på

detta. Jag önskar honom Lycka till! med arbetet.

I nästa nummer blir det en artikel om hur Länsstyrelsen ser på arbetet med Lovö naturreservat. Länsstyrelsen har ju det övergripande ansvaret för Lovö naturreservat.

Bertil Ottoson

Kassör sökes!

Jag tycker verkligen om att arbeta med hembygdsfrågor och hembygdsproblem, men det har blivit för mycket. Att samtidigt vara ordförande, redaktör och kassör samt vara aktiv i andra arbetsgrupper gör att tiden för resten av livet blir ganska knapp. Därför söker vi nu en kassör, som ingår i styrelsen och ska väljas på årsstämman i april. Vi är nu en trivsamt styrelse där alla medverkar med egenvalda arbetsuppgifter och med den tid man har. Vi ses ungefär var 6:e vecka hemma hos varandra. Du kommer att få handledning av mig så länge du behöver. Du kan ringa mig (759 03 26) eller maila bertil.ottoson@mail.amnesty.se Vi pratar en del och sedan kontaktar jag valberedningen.

Bertil Ottoson

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Ingela Mæchel Westerberg

Manusstopp till nr 1 2016 den 20 januari

Lovö Hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0